

залишається не визначеним і потребує свого роз'яснення з метою однакового тлумачення у практичній діяльності, коли виникає питання щодо необхідності зупинення досудового розслідування відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 280 КПК 2012 р.

*Симчук А. С.,
старший викладач кафедри
досудового розслідування
навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
слідства та кримінальної міліції
Національної академії внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Скасувавши стадію порушення кримінальної справи (гл. 8 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. (далі – КПК 1960 р.) у нормах чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), законодавець у системі загальних положень досудового розслідування створив процесуальний інститут, що регламентує правові відносини щодо початку досудового розслідування. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та розпочати розслідування.

Розмірковуючи про початок досудового розслідування за новим КПК, вчені вказують на низку проблемних аспектів правозастосування, зокрема щодо: поняття «особа, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення»; можливості проведення процесуальних дій, крім огляду місця події, до внесення відомостей до ЄРДР; поняття «невідкладність» внесення відомостей до ЄРДР; співвідношення понять «внесення відомостей до ЄРДР» та «реєстрація заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення»; процесуальних наслідків відмови у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення; особливостей початку кримінального провадження у випадку виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України тощо [4, с. 43-50; 5, с. 33-43].

Водночас ч. 1 ст. 214 КПК щодо початку досудового розслідування, поряд з нібито зрозумілими джерелами відомостей, до яких належать заява та повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, законодавцем вжите формулювання «з будь-якого джерела», яке може неоднозначно тлумачитися у кримінальній процесуальній діяльності. Зокрема, у п. 1.2 Інструкції про

порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої наказом МВС України від 19 листопада 2012 р. № 1050 (далі Інструкція), де ще по-іншому визначені джерела інформації про вчинення кримінальних правопорушень та інших подій, що надходить до органу внутрішніх справ, уповноваженого розпочати досудове розслідування. До таких джерел належать: повідомлення будь-яких осіб та самостійно виявлені слідчим або іншою службовою особою органів внутрішніх справ з будь-якого джерела обставини кримінальних правопорушень; повідомлення будь-яких осіб, які затримали підозрювану особу на місці вчинення кримінального правопорушення; повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, опубліковані в засобах масової інформації; інформація, що надійшла засобами телефонного зв'язку, телеграфом або іншими засобами зв'язку про вчинення кримінального правопорушення; повідомлення працівників медичних установ про звернення за медичною допомогою осіб з тілесними ушкодженнями, отриманими внаслідок учинення стосовно них кримінальних правопорушень; інформація про вчинення кримінального правопорушення, яка виявлена з іншого джерела [3]. Ураховуючи, що до органів досудового розслідування відповідно до ч. 1 ст. 38 КПК належать не лише органи внутрішніх справ, а й підрозділи інших відомств України, не виключено друге тлумачення в інструкціях цих відомств поняття «джерела інформації про вчинення кримінальних правопорушень». Принагідно зазначимо, що у ч. 1 ст. 94 нині нечинного КПК 1960 р. надавався вичерпний перелік таких джерел інформації, що називалися «приводи до порушення кримінальної справи».

У кримінально-процесуальній літературі тривають наукові дискусії щодо доцільності чіткої визначеності у нормах КПК процесуальної форми заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення. З цього приводу одні вчені вважають таку ситуацію прогалиною кримінального процесуального законодавства, інші ж указують на те, що визначена письмова форма заяви або повідомлення про злочин дозволить правоохоронним органам не приймати і не реєструвати таку заяву за формальними ознаками, зокрема у випадках відсутності обов'язкових, передбачених у КПК реквізитів, що у свою чергу суттєво обмежує право особи на звернення. Враховуючи вимоги ст. 103 КПК про те, що процесуальні дії під час кримінального провадження, і, зокрема, слідчим на початку кримінального провадження, можуть фіксуватися у протоколі на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії, можливо, законодавець мав на увазі необхідність занесення усної заяви або повідомлення до відповідного протоколу (зразок бланка такого протоколу визначено у додатку 3 Інструкції). Водночас у п. 2.5 Інструкції додатково звертається увага на те, що заяви чи повідомлення фізичних або юридичних осіб про вчинення кримінального правопорушення та інші події можуть бути усними або письмовими. Усні заяви заносяться до протоколу усної заяви (повідомлення) про кримінальні правопорушення, який

підписують заявник та посадова особа, яка прийняла заяву. Таке формулювання фактично повторює зміст положення ст. 95 КПК 1960 р.

Низкою вчених звертається увага на те, що існування у минулому стадії порушення кримінальної справи у кримінальному процесі України сприяло констатації правоохоронними органами у відповідній постанові того, що злочин дійсно мав місце, оскільки це дозволяло розпочинати юридичну процедуру, потрібну для даного випадку, тобто здійснювати кримінальне провадження після відповідної перевірки [5, с. 33]. Наразі у законодавчих актах України такий механізм відсутній. Проте на відомчому рівні встановлюється своєрідний процесуальний фільтр, який певною мірою дозволяє уникнути обов'язковості реєстрації у ЄРДР усіх без винятку звернень, які, за твердженням заявників, стосуються сфери кримінальних процесуальних правовідносин. Зокрема, відповідно до вимог Інструкції, заяви, повідомлення, що надійшли до органу внутрішніх справ, а також інші матеріали, у яких відсутні відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, або вимоги заявника (потерпілого) про необхідність реєстрації кримінального правопорушення, після реєстрації в єдиному обліку доповідаються оперативним черговим начальником органу внутрішніх справ або особі, яка виконує його обов'язки, для розгляду та прийняття рішення згідно із Законом України «Про звернення громадян» або Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Водночас, відомче нормативно-правове регулювання частково застосовано і до строків початку кримінального провадження. Зокрема, у п. 3.8 Інструкції визначено, що датою подання заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення до органів внутрішніх справ вважається дата реєстрації такої заяви чи повідомлення у Журналі єдиного обліку органу внутрішніх справ, слідчим якого буде здійснюватися досудове розслідування. Відповідно до вимог ч. 2 ст. 55 КПК права і обов'язки потерпілого виникають в особі саме з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. До того ж потерпілому має бути вручена пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення. Щодо заявника ситуація є дещо відмінною, оскільки у ч. 1 ст. 60 КПК про вручення пам'ятки про процесуальні права та обов'язки не йдеться. На жаль, у ст. 214 КПК немає також обов'язкової вказівки на необхідність при прийнятті заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення попередити заявника про встановлену ст. 383 Кримінального кодексу України відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину.

Враховуючи викладене, складається ситуація, коли не досить чітке формулювання окремих, досить важливих правових положень законодавства України обумовлює необхідність їх усунення за допомогою відомчого нормативно-правового регулювання, дегалізації у відповідних наказах, інструкціях, положеннях, вказівках тощо. У сфері кримінально-процесуальних правовідносин така ситуація, на наш погляд, не може бути повністю

прийнятною, у зв'язку з чим положення КПК України щодо початку досудового розслідування потребують суттєвого корегування, враховуючи специфіку, зміст та форми реалізації кримінально-процесуальних правовідносин.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України»: чинне законодавство з 19 листопада 2012 р. : (Офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 382 с. – (Кодекси України).

2. Кримінально-процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 8 вересня 2011 р. : (Офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 264 с. – (Кодекси України).

3. Інструкція про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події : Затверджена наказом МВС України № 1050 від 19 листопада 2012 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/>.

4. Берназ В., Неледва Н. Регламентация початку досудового розслідування як основа кримінально-процесуального провадження / В. Берназ, Н. Неледва // Новели Кримінального процесуального кодексу України 2012 року. – Ч. 2 : Збірник статей. – К. : Істина, 2012. – С. 43-50.

5. Лобойко Л. М. Початок досудового розслідування за новим КПК / Л. М. Лобойко // Новели Кримінального процесуального кодексу України 2012 року : Збірник статей. – К. : Істина, 2012. – С. 33-43.

*Титов А. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри
державно-правових та
кримінально-правових дисциплін
Донецького університету
економіки та права*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРИВОДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Привід є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає у примусовому супроводженні підозрюваного, обвинуваченого, свідка, який раніше був викликаний у встановленому законом порядку і не з'явився за викликом без поважної причини або не повідомив про